

Ekspertutvalget som skal vurdere enklere merverdiavgift
v/ Finansdepartementet

Oslo, den 29. april 2019

postmottak@fin.dep.no

Oppsummering av NHO Mat og Drikkes vurderinger av merverdiavgiftssystemet.

NHO Mat og Drikke viser til vår kontakt med ekspertutvalget for merverdiavgift i forbindelse med møtet mellom utvalget, Næringslivets Hovedorganisasjon og flere landsforeninger tilsluttet NHO 26. februar 2019, og til møtet mellom ekspertutvalget for merverdiavgift og utvalget som utredet mulige endringer i særavgiftene på sjokolade- og sukkerverer og alkoholfrie drikkevarer samme dag.

Dette brevet oppsummerer for god ordens skyld, opplysninger og synspunkter NHO Mat og Drikke formidlet til ekspertutvalget i begge disse møtene.

Merverdiavgift er et fiskalt instrument som skal gi staten inntekter. Samtidig er det vesentlig at merverdiavgiftssystemet gir forutsigbarhet for både forbrukerne og næringslivet. I forlengelsen av dette mener NHO Mat og Drikke at det vil være uheldig dersom merverdiavgiftssystemet søkes benyttet til å oppnå skiftende politiske mål knyttet til eksempelvis folkehelse eller miljø.

Under den omfattende reformen av merverdiavgiftssystemet i 2001 vedtok Stortinget å halvere merverdiavgiften på matvarer. Begrunnelsen for dette var, slik det fremgår av Budsjett-innst. S. nr. 8 (2000-2001), å gi norske forbrukere rimeligere matvarer. Det ble samtidig pekt på at redusert pris på mat ville redusere prisforskjellen for matvarer i forhold til våre naboland, hvilket igjen ville kunne føre til redusert grensehandel og dermed økt etterspørsel og avsetning av matvarer i Norge.

Lav merverdiavgift på mat- og drikkeprodukter er vanlig i en rekke europeiske land. Både norske forbrukere, mat- og drikkeprodusenter og dagligvarehandel har siden 2001 tilpasset seg den lavere merverdiavgiften på næringsmidler, bedre kjent som matmomsen, selv om denne er hevet ved flere anledninger siden 2001.

En økning av matmomsen nå vil ha flere negative konsekvenser. Det vil for det første være en avgiftsøkning som all hovedsak vil berøre lavinntektsgrupper, og som dermed kan ha uheldige fordelingsvirkninger som i så fall må vurderes grundig. For det andre vil økt matmoms svekke norske mat- og drikkeprodusenter og dagligvarehandelens konkurranseskraft i forhold til en omfattende og økende grensehandel.

Omfang av grensehandelen.

Omfanget av grensehandelen representerer en betydelig utfordring for norsk mat- og drikkeproduksjon og for dagligvarehandelen på norsk side av grensen. Den viktigste driveren for grensehandelen er lavere priser på mat- og drikkeprodukter i særlig Sverige.

Det er ulike anslag for omfanget av norske borgeres grensehandel i andre land. Statistisk sentralbyrå anslår den fysiske grensehandelen mellom Norge og Sverige til 15,7 mrd. kroner i 2018. Undersøkelser utført av HUI-Research i Sverige i 2018 anslår på sin side nordmenns grensehandel i Sverige til om lag 25 mrd. kroner i 2017. HUI sier videre at nordmenns grensehandel står for hele fem prosent av svensk dagligvarehandel og tre prosent av detaljhandelen.

Nielsen Norge AS anslår i sin Grensehandelsrapport 2018 at de tre fylkene Oslo, Østfold og Akershus alene mistet 8,7 mrd. kroner i dagligvareomsetning til grensehandelen i 2017. Både Nielsen Norges grensehandelsrapport og rapportene fra HUI Research peker på at grensehandelen typisk omfatter ordinære varer som husholdningene forbruker daglig, som kjøtt, pålegg og meieriprodukter, i tillegg til sjokolade og godteri, mineralvann, brus, øl og vin.

En rapport fra Norges Handelshøyskole peker på at det forekommer grensehandel fra alle norske fylker, og at prissensitiviteten på næringsmidler gjør at grensehandelen svekker omsetning og salg av mat- og drikke i Norge mer omfattende enn tidligere antatt. Rapporten fremholder videre at det er forholdsvis store prisforskjeller på mat og drikke mellom Norge og Sverige, og peker også på følgende:

- Store matbutikker på svensk side av grensen ligger innenfor 90 minutters kjøretur for rundt 40 pst. av den norske befolkningen.
- Nesten seks av ti av respondentene i utvalget rapporten baserte seg på, opplyste at de grensehandlet i Sverige i løpet av ett år, men hyppigheten er størst innenfor området som ligger innenfor 90 minutters kjøretur til Sverige.

Oppsummert anslår Statistisk sentralbyrå at grensehandelen med Sverige økte med 75,5 pst. mellom 2008 og 2018, og med vel 30 pst. fra 2012 til 2018.

Nivå på merverdiavgiften og avgifter. Konsekvenser for grensehandelen.

Statsregnskapene mellom 2013 og 2018 kan belyse det betydelige avgiftstrykket på norsk mat- og drikkeproduksjon. Selv om de samlede provenytallene for den enkelte avgift kan variere noe fra år til år, så har avgiftsbelastningen per produkt som er produsert i Norge økt hvert år. Tall fra statsregnskapet viser at avgiftsinntekter fra særavgiftene på mat- og drikkeprodukter økte med 27,7 pst. mellom 2013 og 2018. Omregnet i beløp tilsvarer dette en økning på 4,7 mrd. kroner, fra 16,9 mrd. i 2013 til 21,6 mrd. i 2018. Det er særlig viktig å merke seg at store deler av disse avgiftene er på områder hvor det enten ikke finnes tilsvarende avgifter i Sverige, eller hvor avgiftsnivået i Sverige er vesentlig lavere.

Inntektene fra merverdiavgiften har i samme periode økt med 61,2 mrd. kroner, fra 233,9 mrd. til 295,1 mrd., eller med 26,2 pst. Gjennom hele perioden har grensehandelen økt nokså parallelt med økningene i avgiftstrykket fra merverdiavgift og særavgifter på næringsmidler.

Vi kjenner ikke til at det finnes eksakte regnskapstall for hva matmomsen innbringer til staten. I beregninger fra Statistisk sentralbyrå for årene 2012-2016 antas det at provenyet fra matmomsen ligger på mellom 6,7 og 7 pst. av det samlede provenyet fra merverdiavgiften.

Dersom vi legger til grunn at matmomsen utgjorde 6,7 pst. av det samlede provenyet i 2016, tilsvarer dette en sum på 17,8 mrd. kroner. I så fall var det samlede avgiftstrykket på norsk mat- og drikkeproduksjon om lag 37 mrd. kroner i 2016. Omsetningen i den fastlandsbaserte næringsmiddelindustrien var til sammenlikning 163 mrd. kroner i 2016, og avgiftstrykket det året tilsvarte i så fall nærmere 23 pst. av samlet omsetning.

Grensehandelen virker negativt for konkurransekraften, lønnsomheten og investeringsevnen i hele verdikjeden for mat- og drikkeproduksjon i Norge. NHOs konjunkturundersøkelse for første kvartal 2019 viser bl.a. at én av fire mat- og drikkeprodusenter forventer å miste markedsandeler til grensehandelen de neste to årene, mens 28 pst. opplyser at de har lavere lønnsomhet som følge av grensehandel.

Mens den norske matmomsen er 15 pst., er det som kjent 12 pst. matmoms i Sverige. I møtet mellom ekspertutvalget og utvalget som vurderte avgiftene på alkoholfrie drikkevarer, sjokolade-

og sukkervarer ble det vist til at økt matmoms drøftes i Sverige. NHO Mat og Drikke har vært i kontakt med Livsmedelföretagen i Sverige, som er vår svenske søsterorganisasjon, om dette. Etter det vi erfarer, er det ingen konkrete diskusjoner om å endre satsen i den svenske matmomsen nå.

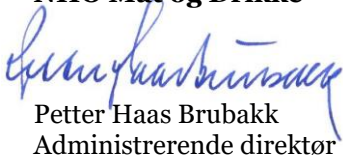
Det kan naturligvis ikke utelukkes at det blir endringer i den svenske avgiftspolitikken i tiden fremover. NHO Mat og Drikke mener imidlertid at utformingen av norsk avgiftspolitikkk uansett, men ikke minst i lys av den omfattende og økende grensehandelen, må ha som utgangspunkt den politikken som faktisk føres i Sverige.

Oppsummering.

Det særnorske høye avgiftsnivået er en viktig årsak til de relativt høye prisene på enkelte mat- og drikkevarer i Norge. En økning av matmomsen fra dagens nivå vil ytterligere forsterke veksten i en grensehandel som allerede har klart negative konsekvenser for mat- og drikkeprodusentene og for dagligvarehandelen i Norge. Grensehandelen fører til tap av produksjon og verdiskaping, sysselsetting, skatte- og avgiftsinntekter m.v., i tillegg til at denne bidrar til å undergrave arbeidet med å nå Norges nasjonale forpliktelser og mål i folkehelsepolitikken.

NHO Mat og Drikke bidrar gjerne til å belyse disse problemstillingene dersom ekspertutvalget ønsker dette, og vil naturligvis også kunne komme tilbake med nærmere kildehenvisninger m.v. i den grad det er behov for dette.

Med vennlig hilsen
NHO Mat og Drikke

Petter Haas Brubakk
Administrerende direktør

Kopi: Næringslivets Hovedorganisasjon